

mer ull åt folket
en bok om svensk ull

Pia Mattzon
Foto Anna Sigge

Odling, ull och hållbarhet

”NU TILL HELGEN den 23:e och 24:e november står vi på en mysig julmarknad i en lada här i Seglora. Vi kommer ha med oss handtvade sitt- och grytunderlägg som vi har gjort av ullen från våra fina helsingefår. Vi kommer också ha med oss fina julkransar av både barr och ull, honung från våra bin och lite annat smått och gott.”

Hälsningen på instagram är från Kimberly Gomez-Sanchez och Pontus Pettersson, som driver småbruket Natans i Lönnhult utanför Borås. Redan innan vi träffas första gången har vi fått lov att kolla in deras fårflod en vacker vinterdag medan paret är på sina dagjobb.

Vi stannar så länge att solen hinner gå ner. Fåren är nyfikna på vad vi är för påbyltade människor som dykt upp i hagen bredvid ladan, och vad är det för något svart framför ansiktet på den ena, som klickar nästan oavbrutet? Fotograf Anna fångar både fåren i grupp och enskilda skönheter, ladan med sin vackert åldrade rödfärg och den snöbelagda utsikten.

Så klart blir vi kära i de småväxta helsingefåren, precis som vi brukar bli när vi träffar en ny fårras. De vill gärna hälsa och helst bli kelade med, så fort vi sätter oss på huk blir vi omringade. Det är härligt att bli fåruppvaktad!

Det blir den unga baggen Elton, med sin fina brunvita teckning i ansiktet och melerade fäll, som sedan pryder omslaget och januari månad i Ulldilles kalender för år 2025.

Innan vi är tillbaka på Natans igen har det hunnit bli sensommar. Mördarsniglarna har gått hårt åt blomsterodlingen i år, men det lyser ändå orange från ringblommorna och de lila bolltistlarna reser sig högt över odlingsbäddarna.

För grönsakerna har det gått bättre. Pontus och Kimberly visar oss runt i odlingen mellan ladan och det grå trähuset där de bor. I växthuset prunkar det ännu av tomater och paprikor, och gula dillkronor tronar där utanför.

Kimberly
Gomez-Sanchez
& Pontus
Pettersson
Natans

Hos Kimberly och Pontus får alla djur namn som är musikrelaterade. Artistnamn som Elton och Lennon, eller låtnamn som Rosie (Jackson Browne), Ophelia (The Band) och Susie (Susie Q, Creedence Clearwater Revival).

"Vårens lamning gick väldigt bra och häromveckan flyttade fem av lammen till vänner här i Seglora. Men de största händelserna här på gården måste ändå vara att vi har blivit med hund och höns! Det är så härligt med mer liv här på gården, att mötas av hönsen som springer vilt här i trädgårdens när vi är ute och grejar och lekfulla Nisse som alltid vill vara med tillför så otroligt mycket glädje! Det börjar verkligen kännas som en liten bondgård." *Utdrag från Natans instagram, 6 oktober 2024*

Hon berättar att odlingarna var bland det första de gjorde på gården.

— Ja, vi flyttade in i augusti 2019 och på våren 2020 började vi med köksträdgården, fortsätter han.

Pandemin hade dragit igång och satte prägel på allt.

— Det var helt perfekt, vi hade massor med tid hemma, säger Kimberly.

— Ja, det var skönt att vi inte bara satt i lägenheten då, säger Pontus. Vi hade mycket tid utan att missa annat. Vi går rätt mycket på konserter annars, men inget sånt hände ju då.

För att få inspiration besökte de andra grönsaksodlare och hittade boken *Grönsaksproduktion* till försäljning av Jonas Ringqvist. Det satte verkligen fart på parets planer.

— Jag tyckte det lät väldigt kul, jag ville lära mig mer och började leta kurser, berättar Kimberly, och så gick jag en distansutbildning ett halvår på Hjos folkhögskola, med Jonas som skrivit boken som lärare. Det var otroligt lärorikt och bra!

Därefter började de sälja till privatpersoner.

— Vi odlar för oss själva främst och så säljer vi resten, så har vi gjort hela tiden, berättar hon.

— Sen tänkte jag att nu har vi ju grönsaker, varför inte ha blommor också? Bara att köra på! Så då gjorde vi det med.

I hagen bredvid odlingen står de båda baggarna, den ena är Elton som vuxit sig stor nu och den andra heter Lennon. Vi går vidare till tackor och lamm som går i en stor övervuxen hage full med älgräs bakom huset. På vägen dit visar Pontus hur grönt och frodigt det är på den här sidan stängslet.

— Här såg det ut som i den stora hagen förra året, se vilken skillnad det är när fåren har gått och betat, trampat och gödlat!

Med hjälp av lite pellets som skakas runt i en metallbägare lockas fåren till klippformationen i hagen där paret sätter sig. Dags för fotosession. Vi förundras över fårens alla färger och mönster! Allt från ljusaste vitt, till beige, brunt och svartbrunt i prickar och större och mindre fält på de små fårkropparna.

Inspirationen till att Pontus och Kimberly valde just Helsingefår kom inte helt oväntat från musikerhåll.

— Jag såg dem först genom Amanda Bergmans instakonto, hon är ju sångerska i Amason och har en gård. Helsingefåren verkade så himla härliga och sociala, så vi började läsa på lite om dem, berättar Pontus.

— Precis, fortsätter Kimberly, och de älskar sly så vi sa: Perfekt!

— De är ju landskapsvårdare, en gammal allmogeras. Vi tycker det är roligt med det ursprungliga istället för något framavlat, säger Pontus.

Samma tanke fick styra när de köpte hönsen, gammalsvensk dvärghöna. De är också bra anpassade till vårt klimat, berättar han.

— Det känns som om det blir mer hållbart på något vis. Och de här fåren klarar sig på lite halvkarg mark och äter det mesta. De är

"Era favoritrockbönder har tagit sig in i tidningen igen, den här gången hittar ni oss i Allers, nr 39. För den som vill ska den gå att köpa nu under kommande vecka i valfri butik eller kiosk! För er som nöjer er med att titta på fina bilder kommer en liten genombläddring av reportaget om ni scroller. Trevlig kväll!"
Natans instagram
15 september 2024

inte avlade på ull eller kött, utan mer att de ska vara friska och passa till ett småbruk. Men det blir fint kött av dem, även om det inte är några mängder. Och det är sällan problem vid lamningen, lammen är inte så stora.

När de köpte gården var det i hård konkurrens, de trodde knappt det skulle gå vägen.

— Det var så himla många som budade, typ 15 personer, berättar Pontus. Vi höjde en sista gång, det var smärtgränsen. Sen blev det nästan en klump i magen när vi väl vann! Det var ju kul att vinna, men ...

Han fullföljer inte meningen men gör en min som att han var jätterädd. Vi börjar skratta. Det gick ju vägen.

— Det var meant to be, säger hon och skrattar igen, och vi andra också.

De har varit ihop rätt länge nu, omkring 15 år, och de visste tidigt att de ville bo på gård och odla. Innan de köpte sin egen bodde de ett par år i ett hus på Pontus mormors och morfars gård, där de började odla så smått i en del av mormors grönsaksland.

— Ja, hon har så mycket kunskap, man är så rädd om den, säger Kimberly. Det gäller ju även ull och garn ...

... för de har får och har haft det typ hela min uppväxt, fortsätter Pontus.

— Hon är så otroligt duktig på att sticka och spinna, vi har fått väldigt mycket hjälp. Det är jättekul, säger Kimberly och ler stort.

Själv har hon stickat strumpor av de egna fårens ull och tillsammans med Pontus mamma och mormor brukar de tova, berättar han.

— Det brukar bli några dagar eller kvällar under vintern som vi gör det och sen säljer vi. Det är populärt! Vi sålde väldigt bra på en liten marknad här i Seglora i vintras.

Sittunderlagen blir bättre ju mer man sitter på dem, tycker Pontus.

— Jag har ett som jag gjorde med mormor när jag var sju-åtta som jag använder fortfarande! Det är perfekt att ha med i ryggsäcken när man är ute i skogen.

Som småbrukare har de också nytta av ullen på många andra sätt. När de täckodlar med hjälp av ull runt plantor och buskar håller den både kvar fukten i jorden och funkar som jordförbättring.

— Det blir superfina jord, säger Kimberly, ullen ger näring och när den har legat där en säsong blir det sååå mullrikt. Massor med maskar.

— Ja, vi märker jättestor skillnad, fortsätter han, speciellt om vi jämför med en bädd som vi inte har täckt.

Det är den smutsigaste ullen, framför allt vinterullen som klipps på våren, som används till odlingarna. Redan när klipparen är på plats sorterar de ullen, först bland fåren utifrån vilka av dem som har bättre eller sämre ull, och sedan skräpull med växtmaterial och bajs i särskilda säckar, och renare ull som kan tovas och spinnas i andra.

Ullen funkar också som isolering för känsliga växter som sparris och för att skrämman bort oönska gäster i grönsakslanden.

— Det isolerar superbra! Vi täcker buskar och träd, och även bädarna i köksträdgården. Om vi inte har halm så lägger vi på ull över vintern, berättar Kimberly.

— Tulpanlökar brukar vi också täcka direkt, säger Pontus, det blir lite råddjursskydd, de gillar inte lukten av fårull. Första året vi odlade tulpaner hade vi ingen ull på lökarna och då blev allt uppätet. Sen dess har vi haft ull och inget har blivit uppätet!

Vi undrar om tulpanerna tar sig upp genom ullen om de täckt över hela landet? Båda svarar ja samtidigt. Ganska bra i alla fall, ibland blir de lite intrasslade, berättar han.

— Vissa kan bli lite krokiga, säger hon och visar med händerna och vi skrattar allihop när vi föreställer oss hur de kan se ut.

Det är gott om rådjur i markerna. Det finns också mycket lodjur, men än så länge har deras får inte blivit angripna. Vargen har de inte hört något om, även om den funnits i trakterna runt Borås på senare år.

De jobbar båda deltid och är lediga på fredagar för att jobba på gården tillsammans. När de jobbade heltid och skötte gårdsjobbet på kvällarna blev det inte bra.

— Meningen är ju att det ska vara kul! Att gå ner i tid var det bästa beslutet vi har tagit, säger Kimberly med bestämd och glad röst.

— Ja, verkligen, instämmer Pontus, jag håller ju på med musik och nu kan jag göra det utan att ha dåligt samvete. Jag repar med banden ett par vardagskvällar i veckan och då vet jag att helgen är fri och fredagarna, för att jobba här.

Framöver vill de gå ner mer i tid om de kan, men ändå inte sluta lönejobba. De vill känna ekonomisk trygghet, åtminstone täcka grundutgifterna, och inte gå runt med stress för att det inte ska gå ihop sig. Dessutom har de fler planer för gården.

— Lite event och sådär, säger han.

— Ja, musikrelaterat, lite trädgårdsspelningar, fortsätter hon. Och logen går också att använda!

Under sommaren som gick satte de också igång sitt mest långsiktiga arbete på gården.

— Vi har planterat träd, berättar Pontus, det är ett roligt projekt! Vi går med nån sorts drömbild av hur det skulle kunna vara när vi går i pension, när träden har tagit sig.

De har satt massor, konstaterar Kimberly och riktar blicken upp mot taket när hon tänker efter.

— Nu ska vi se: Plommon, aprikos, fläder...

... mullbär, valnöt, hassel, Pontus bryter in och fortsätter; flera olika äpplesorter, päron. Körsbär! Men det dog ...

— Kvitten har vi satt också. Så det är lite på gång, tillägger Kimberly.

De drömmer om att fylla mer eller mindre all mark med ätbara grejer.

Supersociala landskapsvårdare kallar Kimberly och Pontus sina Helsingefår. "Vi jobbar ju ändå för det, vi är ofta i hagarna och gosar", säger hon.

FAKTA KIMBERLY & PONTUS

Bor: Seglora strax utanför Borås

Yrke/anställning: Kimberly är butiksmedarbetare och Pontus lagerarbetare.

Utbildning: Småskalig grönsaksproduktion – att odla till försäljning på Hjo Folkhögskola (Kimberly).

Djur/fårraser: Helsingefår, höns, katter, hund och bin.

Om oss: Kimberly: Mina stora intressen är matlagning och bakning och det är en av anledningarna till att jag vill odla min egen mat, att få vara med från jord till bord och odla fram de finaste råvarorna är fantastiskt! Pontus: Utöver odling, djur, trädgård och annat som hör gårdslivet till sysslar jag med musik. Jag spelar i två band, samlar på vinylskivor och går gärna på festivaler och konserter.

Våra tankar om ull: Ullen är en fantastisk resurs! Vi använder den främst som täckmaterial till våra odlingar men också för hantverk som tovade sittunderlag, garn och ullkransar.

Om vi får bestämma om svensk ull i framtiden:

Att vi tar vara på den svenska ullen och slutar att slänga den, importen borde begränsas. Ullen skulle kunna användas inom bland annat odling, textil- och byggbranschen.

Instagram: natans.lonnhult

FAKTA REKO-PLUS

Natans säljer grönsaker, honung och blommor via webbplatsen Rekoplus. Varje produkt läggs upp var för sig med foto och pris. Kunden klickar sina val till en kundkorg som i vilken webbutik som helst. Varorna hämtas sedan upp av kunden på överenskommet utlämningsställe.

Så här beskriver Rekoplus tjänsten: Ett gratis handelsverktyg utformat för att underlätta handel på och i REKO-ringar i Sverige.

Läs mer på rekoplus.se/ Rekoplus

”Vi är väldigt
inne på
skogsträdgård
nu, det är det vi
försöker bygga.
En matskog.

— Vi är väldigt inne på skogsträdgård nu, förklarar hon, det är det vi försöker bygga, en matskog. Massa bärbuskar och träd, som ger mat och alltid finns där.

Vi är väldigt inne på skogsträdgård nu, det är det vi försöker bygga. En matskog.

Deras gård är fem hektar, med mestadels betesmark. Precis lagom stort för deras behov. Och även om de inte blir helt och hållet självförsörjande, så är målet att skapa sitt eget kretslopp och köpa in så lite som möjligt utifrån.

— Vi odlar giftfritt och använder de resurser vi har på gården. Vi har gödsel från fåren och hönsgödseln är perfekt att spä ut med vatten, säger hon.

På hösten gör de nässelvatten som de tappar upp på flaskor och använder som gödning under vårvintern, förklarar han.

— Vi vill klara oss själva så gott det går. Speciellt nuförtiden känns det viktigt, det är så skört allting, säger Kimberly.

Som så många gånger tidigare under samtalet fyller de i varandras meningar, eller fortsätter där den andra slutade. Pontus avrundar.

— Även om vi kanske inte kan göra det supereffektivt eller maxa det här, så kan vi göra bra ändå. Och mer hållbart.

Ull gör skillnad för både häst och ryttare

DET ÄR EN STRÅLANDE ljus oktobermorgon och trädens löv är förvånansvärt gröna för att vara så sent på året. Likadant är det med fälten vi åker förbi där dimman dröjer sig kvar. Vi svänger av från riksväg 41 mellan Borås och Varberg, för nej, Svenljunga sadelmakeri ligger inte där man kan tro om man känner till Sjuhäradsbygden. För några år sedan flyttade Niklas Larsson och hans sambo till gården strax utanför Kinna och därmed var han tillbaka i sina barndomstrakter, uppfödd som han är i Fritsla någon mil därifrån.

Niklas var bara 18 år när han tog över sadelmakeriet från förra ägaren Arvid Johansson, som då hade hunnit bli över 80. Att en så pass ung kille blev egen företagare inom ett hantverksyrke blev uppmärksammat i media. Nu sitter tidningsklippet i glas och ram på väggen i Niklas verkstad, som ligger tvärsöver gården från bostadshuset.

— Då var det ju bara egen tillverkning, vi gjorde selar och sånt till hästar man kör i skogen, som på bilden där, säger Niklas och pekar på en äldre broschyr om hans företag. En man i arbetskläder, keps och stövlar sitter grensle över ett gäng timmerstockar som är lastade på en 6-hjulig vagn bakom en stor arbetshäst. Snön ligger vit på marken och mannen håller tömmarna framför magen.

— Det är en man uppe i Roasjö som ligger inte så långt härifrån, han är en sån riktig hästkarl som kör ut timmer ur skogen, berättar Niklas.

— Då tillverkade jag allt som behövs till körhästen, det var det jag började med. Sen höll jag väl på med det i 20 år, men då kände jag att nu får jag hitta på något...! Jag satt ju inne hela tiden!

När han var yngre hade han häst — det var när han sålde den som han fick startkapitalet till företaget — och när han ville bredda sin verksamhet började han intressera sig för sadlar.

— Jag gick olika utbildningar och kurser och blev auktoriserad, som det hette då, för att prova ut och stoppa om sadlar. Och sen har det bara blivit mer och mer, så nu är det kanske 80–90 procent av min verksamhet som handlar om sadlar.

Niklas Larsson
Svenljunga sadelmakeri

På ett arbetsbord bredvid fönstret har han plockat isär en sadel för att visa var den svenska ullen kommer in i bilden. Ull som tjänat ut ska bort och ny fräsch ska stoppas in. Men innan dess har han både fått sprätta upp sömmar och ta bort skruvar för att få isär sadeldelarna och kunna komma åt på rätt ställe.

Han drar ut en bit stoppning som ska bytas och klämmer på den för att visa att den är mer stum än den vaddiga ullen från svenska får som ligger på bordet.

— Den svenska ullen är väldigt mycket trevligare att jobba med! Det blir lite mer fluffigt, lite mjukare och mer följsamt, svarar han när jag undrar vad den gör för skillnad för hästen och sadeln.

I äldre sadlar blir det särskilt tydligt varför stoppningen behöver bytas. Till slut tovar den ihop sig på grund av trycket från ryttaren och fukten som samlas när hästen svettas.

— Ibland blir det riktigt hårda bollar! Och stoppningen som ska vara fluffig blir stenhård, förklarar Niklas.

Det kan förstås leda till att sadeln sitter fel och hästen får ont.

— De kan få spänningar i ryggen och kan till och med bli halta. Och få så jätteont att de inte vill gå!

Vi får hänga över axeln på honom när han tar fram sin långa stoppningspinne för att få ur all gammal ull och stoppa in ny.

— Jag lägger lite mer fram eller mer bak, eller mer på mitten för att få det att stämma hundra på hästen. En del hästar är ju breda, en del är tunna och smala. Medan en del är raka och andra ser såna här ut, säger han och visar med ena handen i en nedåtgående båge.

— Svangryggig, utbrister fotograf Anna och Niklas börjar skratta och upprepar ordet för att bekräfta att det var det han menade.

Jag undrar om han tänker på en av hästarna i tecknade filmen Ferdinand, som visas på julafton.

— Ja precis, han som rider där!

Vi börjar skratta allihop.

— Nej, riktigt så illa är det väl inte, fortsätter han och ler igen.

Niklas brukar använda samma typ av stoppning som sadeltillverkaren använt från början. I vissa sadlar är det syntetfyllning och då blir det ändå bäst att fortsätta med samma material för bästa resultat, tycker han.

Vi undrar om det är de finare, dyrare sadlarna som har ullfyllning och de billigare som har syntet, men så behöver det inte vara enligt Niklas. Han börjar gräva med händerna i en stor plastsäck och lyfter upp en syntetfyllning.

— Den här syntetullen ligger i en modell av en särskild tillverkare och de har sadlar som är jättedyra! De tycker helt enkelt att det är det bästa för hästen.

Niklas köper omkring 50 kilo svensk ull om året, och många av hans kollegor vill också köpa den svenska kardade och tvättade ullen. Men vilka sadlar är det då som stoppas med den?

— Den lägger jag i de sadlar som har en ullstoppning från början. Det går åt mycket mer än man tror! Men samtidigt är det så lite

man behöver förändra, det handlar om millimetrar för att det ska göra stor skillnad. Och ryttaren märker ju minsta, minsta lilla!

Men oftast står han inte inne i verkstan och stoppar om sadlarna. I sin firmabil har han både verktyg, 70-80 sadlar till försäljning och arbetsyta att jobba på.

— Det är det jag gör mest, åker ut till kunderna. De flesta stoppningarna görs där. Då kommer jag med min lille bil till kunden som har en sadel som inte ligger bra. Så tittar jag på den, jag frågar vad ryttaren känner, och hon kanske provrider så jag får se hur det ser ut. Och så stoppar jag om sadeln i bilen, justerar och så får kunden provrida igen. Sen får jag komma tillbaka efter tre månader och finjustera, när den har satt sig.

Även hans kunder har börjat se fördelarna med en ullstoppad sadel, till exempel i motsats till den som har skumgummi.

— Den kan man inte göra någonting åt, den är som den är. Om hästen ändrar sig, får ont eller kanske skadar sig och börjar gå på ett speciellt sätt för att avlasta, då formar sig sadeln efter hästen och blir sned. Och då kan du inte göra någonting åt den med sådan fyllning.

— Men däremot med en ullstoppad sadel, som är mer formbar efter hästen och mer förlåtande, då kan man lägga i mer någonsans, om hästen ändrar sig. Så kunderna har förstått att de inte längre är så låsta med en ullstoppad sadel som man är med de andra.

På ena väggen i verkstan hänger seldon med bjällror och jag börjar tänka på min mormors berättelse om hur hon åkte häst och vagn till julottan som liten flicka i Småland.

Niklas sträcker sig fram och tar tag i den ena och ljudet från bjällrorna lägger till en underbar klingande ljudfil i min fantasi: Hästarnas andedräkt som små rökmoln i den kalla luften, eldsken från marschaller och facklor, små barn påbyltade med varma kläder där bak i släden, allt till ljudet av bjällror för varje steg som hästarna tar...

Men Niklas bjällror är inte från början av 1900-talet som mormor, utan från slutet av seklet. Han kände en man som gjöt bjällror som han fick köpa dem av, sedan gjorde han själv nytt läder till dem.

Och även om sadelarbetena tar större delen av hans arbetsdagar nuförtiden släpper han inte taget om läderarbetet. Tillsammans med hästkarlen på broschyrbilden han visade håller han också yrkeskunskaperna om annan hästutrustning vid liv.

— Jag är med honom ibland i skogen och ser hur det funkar med grejerna. Och så har jag lite föreläsningar, jag kommer med när han håller kurs, bland annat om hur man kör med häst i skogen. Då pratar jag en dryg timme kring selar och annan utrustning.

— Jag vill gärna hålla kvar de här gamla traditionerna, för det är inte många i Sverige som gör selar längre. Så är det, säger han lite dröjande.

”Jag vill gärna
hålla kvar de här
gamla tradi-
tionerna, för det
är inte många i
Sverige som gör
selar längre.”

Bjällrorna är gjutna efter äldre modell och ljudet av dem minner om svunna tider.

FAKTA NIKLAS LARSSON

Bor: Kinna

Familj: Sambo, barn och barnbarn.

Bakgrund/Utbildning: Lärling i 6 år och sedan gesällbrev som sadelmakare. Jobbat som sadelmakare och sadelutprovare sedan 1989.

Kuriosa om mig: Tycker om god mat och vin, och mc-resor i Sverige och utomlands. Cyklar även lite mountainbike på fritiden.

Mina tankar om ull: Jag använder svensk ull nästan dagligen i min verksamhet och det är ett fantastiskt trevligt material att jobba med.

Om jag får bestämma om svensk ull i framtiden: Jag hoppas att vi i Sverige värnar om fortsatt användning av naturmaterial som ull.

Webb: svenljungasadelmakeri.se

GARNFÄRGARE, FÖRELÄSARE, KURSLEDARE, BUTIKSÄGARE

31 000 följare – inte illa för en tant i skogen

Lotta Blom
Tant Kofta

JUST NÄR VI PÅ ALLVAR börjat sammanställa den här boken nås vi av den roliga nyheten att ännu en av dem vi intervjuat; Lotta Blom, alias Tant Kofta, får en gULLbagge från FÅReningen Fårfest i Kil. Så otroligt kul, och så välförtjänt! Hon får den bland annat för att hon "med stor energi och inspiration lyft den svenska ullen och spridit nya idéer inom hantverksvärlden." Att hon ökat kunskapen och intresset för ullen – och för de svenska allmogeraserna – lyfts också fram i motiveringen. Framförallt genom de fina projekten Ullen vi ärvde och Ullen som glänser, som hon gjort i samarbete med Karin Strömberg Lundqvist på Båvens spinnhus.

– Det är fler nu som använder allmogeull än det var innan vi började, vi har inspirerat!

De skapade abonnemang med ett paket för varje allmogeras. I paketen fick abonnenterna en berättelse om rasen och dess ägare, stickmönster och garn plus en lock från fåret.

– Båvens skaffade ull och spann garnet, jag intervjuade fårägare, skrev text, färgade och designade plagg som passade respektive ras, förklarar Lotta.

Det var för att berätta om ursprunget, vårt arv och kulturhistoria som de valde allmogefåren. Hon förklarar hur den svenska ullindustrin, som var igång fram till 1960–70-talet, bara kunde spinna ull med viss längd och utseende.

– Därför ville man standardisera och försökte avla bort de ursprungliga småväxta fåren med lång ull. Men så fanns det envisa och traditionsbärande människor som inte ville byta. De behöll sina gamla får trots påbud uppifrån.

Allmogeraserna började sedan inventeras under 80- och 90-talet, och numera bevaras de i genbanker inom Föreningen svenska allmogefår.

– Människorna som gör det här är många, en del har det som hobby om de bara vill ha några får för att hålla markerna öppna. Även friluftsmuseer och 4H-gårdar är med och bevarar.

Vi såg Tant Kofta i den fantastiska Grönsakskoftan första gången i Fårfest i Kil, där hon varit med i tio år. Hon visade först upp den på instagram och den har fått mycket uppmärksamhet! Färgstark, mönstrad med morötter, rödbetor och purjolök och stickad i norsk pelsull.

När vi besöker Lotta är det en ganska typisk försommardag med ömsom sol och ömsom regn. Vi slår oss ner i växthuset där det smattrar högljutt på taket emellanåt.

På insidan av taket hänger ljuskedjor med färgglada plastkoner från ett ullspinneri i gult, blått, rött och grönt. Växthusgolvet är av kullersten med ett magnifikt stenblock i centrum, och i ett hörn står gamla tvättbrädor lutade mot väggen. Någon helt i trä, andra med korrugerad plåt.

Lotta kommer in genom dörren och har med sig kaffe på en bricka inifrån huset som ligger bara några steg bort. Hennes färgstarka hår står i härlig kontrast till den blå tröjan hon bär, som i sin tur harmonierar perfekt med spinnrocken på golvet, som hon målat i blå äggoljetempera.

Hon är känd som Tant Kofta för nästan alla här i landet som älskar garn och stickning. Det började med en ganska blygsam stickblogg 2008. Då var det faktiskt för att hon inte skulle vara så känd som den fick namnet Tant Kofta. Hon jobbade som rektor och ville hålla de olika delarna av livet skilda åt.

Annat är det nu. Som den stora inspirationskälla hon är har hon i skrivande stund mer än 31 000 följare på instagram.

— Inte så illa för en tant i skogen, konstaterar hon och skrattar.

Men om vi tar det ännu lite mer från början så har hon alltid varit en sån som gillar att ”greja”. I tonåren lärde hon sig spinna och tova och gick andra ullkurser på Hemslöjden i Östergötland där hon växte upp.

— Sen skulle jag bli stor textilkonstnär tänkte jag och gick Väfskolan i Borås i mitten av 80-talet, berättar Lotta.

I samma stad träffade hon blivande maken Mats, som också pluggade där. Det är han som är född på gården där de bor. Mats blev fritidsledare och Lotta skulle börja väva mattor när de hade flyttat dit var tanken.

— Istället fick jag börja tänka på hur jag skulle försörja mig. Det är ju så.

Hon blev fritidspedagog, jobbade med ull och annat skapande ihop med barnen, och efter ett antal år blev hon rektor med ansvar för de lägre åldrarna och förskolan.

— Men när man är rektor så kommer man hem och är ganska frustrerad om kvällarna. Då får man göra nånting så man lugnar ner sig. Så jag började sticka!

Vägg i vägg med växthuset, med en dörr emellan, ligger gårdsbutiken med trähyllor fyllda av garner i milda, naturnära färger. Där finns också vävda band, stickade plagg utifrån hennes mönster, stickböcker och mängder av stora och små lådor och gamla koffertar.

Det första stickhäftet hon gjorde för att lära ut till andra var Kofta uppifrån och ner.

— Nu stickar alla uppifrån och ner, men då var det bara ett fåtal som gjorde det, berättar Lotta.

”Varje gång
man lär sig
nånting av lust,
så kommer det
nära hjärtat!”

Både häftet och metoden, liksom hennes blogg, blev populära och hon fick fler och fler inbjudningar om att komma och prata på olika ställen.

— Så jag tog ledigt från jobbet en dag i veckan. Sen blev det två dagar. Jag började också färga garner eftersom jag tog fram mina gamla textilkunskaper.

Efter ett par år undrade maken om hon inte skulle ta chansen att jobba med det hon önskade och säga upp sig från sin fasta tjänst.

— Och då gjorde jag det. Sen har det rullat på! Efter några år var butiken igång, jag sålde på nätet och färgade garner. Efter ett tag sa Mats: Det här går ju inte, jag tar ledigt en dag i veckan för att hjälpa dig. Sen tog han ledigt två och sen tre. Och nu har vi jobbat båda två med detta i sex år!

Hon hade aldrig kunnat göra det hon gjort om de inte hade hjälpts åt, konstaterar hon. Förutom att de båda jobbar med garnfärgningen i källaren i bostadshuset, och är ute på mässor och säljer tillsammans, har de också byggt växthuset ihop, där hon ibland håller kurser.

I korgstolarna i växthuset ligger inte bara katten Rosa som är med på jobbet nästan hela dagarna, utan också flera varianter av den runda filt som Lotta designat och stickat. Det är ett välgörenhetsprojekt som går under hashtaggen #denrundafilten på instagram.

— Vi har samlat in över 200 000 kronor, berättar Lotta glatt. Man får mönstret av mig, det finns att ladda ner på min hemsida, mot att man sätter in en slant hos PLAN så att flickor runtom i världen ska kunna gå i skolan.

Mönstret finns på svenska, engelska och tyska, och det var utifrån sin egen privilegierade situation som hon fick tanken på att starta insamlingen.

— Jag bor så bra, jag gör massa roliga saker, i ett land där jag har fått utbilda mig. Jag tänkte att jag kunde bidra till att samla ihop pengar på något sätt eftersom jag jobbar som jag gör.

Det är tydligt att utbildning och lärande går som en röd tråd genom hennes eget liv och i företaget. Lotta återkommer flera gånger till att hon gör det hon tycker är intressant, hon vill utforska och lära sig.

— Så är det med allt jag håller på med. Jag har min bakgrund inom skolan och folkbildning på olika sätt. Jag tycker att varje gång man lär sig nånting av lust, så kommer det nära hjärtat!

Hon tycker det är lika roligt att inspirera andra, och hennes kurser är populära. Många deltagare har till exempel lärt sig att sticka och valka hennes friluftskofter. Den påminner om en fleecetröja, en sån som man slänger på sig när man ska ut i trädgården en stund eller ut till djuren – men den här är av ull.

— Den första jag gjorde hade jag på mig varje dag i fyra år! Jag har den kvar, men jag har lagat den lite. Den är betydelsefull för mig, jag kan ha den hur länge som helst. Men om jag skulle tröttna kan

Katten Rosa vilar skönt på en av Lottas runda filter, modellen som är ett biståndsprojekt som vem som helst kan delta i. Skänk en slant till PLAN och du får mönstret och kan sticka din egen.

jag ju bara lägga den i jorden. Inget blir kvar, den går tillbaka i det naturliga kretsloppet.

Ull är inte bara förnyelsebar, den är också komposterbar, utöver alla andra fina egenskaper. Lotta går in i butiksdelen och kommer tillbaka med en pedagogiskt flerfärgad tröja.

– Det här är min Sticka och valka-tröja med en färg för varje moment du ska sticka! Du börjar ju med nånting som är för stort och sen valkar du det och krymper in det.

Hon har jobbat mycket med tekniken och ibland kör hon live-sändningar på instagram för att nå ut till ännu fler. Tröjan blir tät, tålig och värmande. På insidan syr hon in fina band som dekoration och stadkantstöd för knappar och knapphål. Både vackert och funktionellt.

Färgning av garner är Tant Koftas specialitet. Något av ett nav som andra projekt, samarbeten och idéer cirklar kring. När hon jobbar med stickarna Anna Bauer, även författare, konstnär och konsthantverkare, och Erika Åberg, författare och stickdesigner, gör de färgkartor tillsammans.

– Den här har jag gjort med Erika; Färgspel – Med toner ur Nordens natur. Färgerna heter så vackert som Trollslända, Granskott och Mörk rödklöver, berättar Lotta när hon visar oss.

– Och den här som jag gjort med Anna har en lite annan stil, den heter Frispel.

I Tant Koftas webbutik beskrivs den som ”en färgkarta som passar extra bra till den fria stickningen”. Och vad annars till Anna Bauers mönster, hon som gjort den danska 70-talsstickningen hönsstrik omåttligt populär igen genom två böcker.

I efterhand kollar jag in Frispelsfärgerna på webben. Det är ren njutning att se alla nyanser – och namnen sen! Barbapapa, Kyssäka, Läderjacka, Slöa knivar, Dagen efter och Snyggast i klassen är bara några av dem. De roliga namnen kommer igen i Tant Koftas egna garnkit och stickmönster. Eller vad sägs om Ta tåget Åk buss. Eller Gå ut med hunden?

– Det är ju en helt vanlig mössa som man har när man går ut med hunden. Men passar även dig med katt, säger Lotta med ett skratt.

– Och så har jag en mössa som vi sålde mycket av ett tag som heter Gå ut med bössan. En orange jaktmössa. Det är ju lite roligt ändå att hålla på så där, säger hon och skrattar.

Efter en vända till inne i butiken kommer Lotta tillbaka med en helt annan mössa. Nu ska vi få känna på en härlig kvalitet, utlovar hon. Och ja, den är helt himmelsk att hålla i, mjuk och len.

– Ullen är från en fårgård utanför Hjo, som drivs av Siv Johansson. Hon har varit så noga med sina får. Allt det jobb hon gör som fårägare! Men hon är en av dem som tyvärr har drabbats av varg.

Fårägare i skogstrakterna är särskilt utsatta, förklarar Lotta.

– De kan precis som Siv har gjort driva ett avelsarbete som kanske tar 10-15 år, för att få fram fin ull – och sen blir det omintetgjort

Att kolla in namnen på stickmönster och färgkartor hos Tant Kofta är ett nöje i sig. Eller vad sägs om Ta tåget Åk buss, eller Gå ut med bössan?

efter en vargattack. Då säger en del: "Ja men de får ju ersättning för varje får." Men de får ju ingen ersättning för 15 års avel!

Lotta bekräftar det vi också hört från andra: Antalet får minskar nu i Sverige.

—Det handlar förstås delvis om dålig lönsamhet. Sen handlar det om vargen. Folk säger: "Jag orkar inte ha får och veta om att vargen kan komma och ta dem." Man kan tycka vad man vill, men jag skulle nog hamna i det också, man vill inte att fåren ska bli utsatta för det.

När solen tittar fram en stund senare börjar familjens hönor spankulera omkring på gräsmattan.

—Nu när det är lugnt kommer de ut och betar lite. Hönan där heter Margarethe, säger Lotta och pekar, ni ser att hon är en drottning!

Härinne får vi kika ner i en stor gammaldags koffert. Det är en riktig skattgömma, full med Lottas stora strumpsamling. Många av sockorna är resultatet av samarbete med designer som Maja Åkerström och Anna Bergman, känd som Tant Ulltuss.

—Vi var nog lite pionjärer som började jobba på det sättet – att vi slog oss ihop och gjorde saker tillsammans, säger Lotta. Vi lyfter varandra och så blir det mycket roligare också!

I tio år har hon också gjort årets julstrumpa tillsammans med designer Evelina Roos, med kontot eddysinstagram.

Ett härligt färgstarkt myller av sockor och vantar i Tant Koftas samling. Många är gjorda i samarbete med designer som Maja Åkerström, Anna Bergman och Evelina Roos.

—Hon jobbar på Volvo, så hon gör det här vid sidan om. Varje år gör vi en ny strumpa, och då blir mönsterpengarna hennes och garnpengarna mina.

Samarbeten med andra ligger Lotta varmt om hjärtat. Eller som FÅReningen skriver om varför hon tilldelas den finaste utmärkelsen i Ull- och fårsverige: "Med Lottas ständiga nyfikenhet i ullens spännande värld, har hon alltid nya projekt på gång. Hon sprider positiv kraft och bjuder generöst in till samarbeten kring sina idéer."

Sedan något år tillbaka jobbar hon med Maria Ljunggren på Boma väveri i Horred, som tagit över ett litet plastmatteväveri. Som nybliven pensionär ser Lotta fram emot fortsatt utveckling av samarbetet.

—Vi använder förra ägaren Georg Wenanders gamla mattmönster, jag färgar ullgarn och Maria väver nya mattor. Det är jättekul!

Vi får också höra den fina historien om ägarbytet. Maria åkte förbi väveriet av en slump, drabbades av plötslig insikt om att där hörde hon hemma och frågade Georg om hon fick bli praktikant. Jaa, det fick hon. När hon senare ville köpa hela rasket utbrast Georg: "Jag har väntat på dig så länge ...!"

När vi lämnar Romelanda är det med lätt träningsvärk i kinderna efter alla skratt och leenden, men också lite tagna av allvar och starka känslor. Så mycket engagemang, passion och kärlek vi möter hos människorna som jobbar för ullen och fåren!

FAKTA LOTTA (LISELOTT) BLOM

Bor: Romelanda, norr om Göteborg.

Familj: Mats Gustavsson, som också är med och jobbar i Tant Kofta. Vi möttes för 40 år sedan i Borås. Utflugna barn och två barnbarn.

Bakgrund/Utbildning: Väfskolan i Borås. Fritidspedagog, lärarhögskolan Mölndal. Rektorsutbildning på Göteborgs universitet.

Kuriosa om mig: Mina barn brukar säga att de växt upp med "Ull i smöret".

Om ull: Ullen är råvaran, garnet är halvfabrikatet. Det stickade plagget är produkten. Det använda stickade plagget visar om du har valt rätt garn.

Aktuellt: Tilldelad gULLbaggen 2025 på Fårfesten i Kil.

Hemsida: www.tantkofta.se

Instagram: tantkofta

TOVARE, FÅRBONDE, ULLPRODUCENT, KURSLEDARE

”Man ska ju ha får, det går inte annars...”

OM DET BLIR som Gro vill kommer en av ängarna på gården att bebyggas med några små stugor i friggebodsstorlek, med spetsiga, höga tak. Bara några enstaka, det får inte bli för många. Där vill hon erbjuda får-b'n'b. Övernattning och frukost i sällskap av hennes flock.

Platsen är väl vald. Till och med i dagsljus går det att ana den sagolika atmosfär som kan uppstå vid tidig morgondimma när solen är på väg upp. De höga lövträden runt gläntan bidrar med en trolsk skogskuliss.

— Där kan du bo med fåren runt dig, säger Gro. Vi får ha ett litet staket så att de inte kommer ända in till huset. När du sovit kan du gå ut och äta bredvid dem.

Hon vill också bjuda in barn till gården för att lära sig hur man betar sig med djur. Och över huvud taget ge möjlighet till fler att ta del av fårens och ullens speciella värld.

— Målet är att starta gårdsbutik med fokus på ull, fårfika på gården och en veckas läger med tovnings.

Gården som tillhör Gro och hennes man Kenneth har postadress Rävlanda och ligger en knapp mil från tätorten. Vägen dit följer Storåns vatten i böljande och vacker natur. Det är nästan svårt att hålla ögonen på landsvägen för att utsikten kräver sitt — och sedan dyker plötsligt avtagsvägen upp, knappt synlig i en skarv mellan skog och öppna fält.

Att deras hem är det vänstra av de båda husen vid grusvägens slut går inte att ta miste på. Här bor kreativa människor som nog sällan sitter still och definitivt lever ett liv präglad av djur. Olika små hus fyller gårdsplanen och på lite håll hörs ankor som vill göra väsen av sig. Hönorna är betydligt beskedligare och kaninerna mumsar ljudlöst i sina hagar. I hagen en bit bort syns fåren i alla sina färgnyanser.

Fyra hundar följer Gro som en svans när hon kommer ut genom ytterdörren. Alla är border collie.

Gro Sundell
Gros ull

Gro har 24 får av de svenska raserna gotland, värmland, dala päls, klövsjö och finull som ger ull till hennes hantverksprojekt.

”Det finns väl
inte en enda
otrevlig
människa
som håller på
med ull?”

Värmlandsfåret
Bernadotte.

— Jag har haft andra raser också, men jag har alltid haft border collie, konstaterar hon med betoning så det låter som ”aaalltid”. Min första skaffade jag när jag var 17 år.

Det var i Norge allting började. Där är hon född. När hon var 17 gick hon också sin första tovningskurs. Det blev startskottet för ett liv med ull och får.

— Jag var jätteung då, jag fattar egentligen inte hur jag hamnade på den där kursen! Det var husflidslaget (motsvarande hemslöjdsförening i Sverige) som ordnade den och jag anmälde mig och blev helt galen i detta! Jag satt och kardade och tovade hela tiden, gjorde tofflor till hela familjen. Jag blev riktigt, riktigt biten.

Tofflorna skulle dekoreras och så kom Gro också in på ullbroderi.

— Jag har gjort ganska mycket broderier som ni ser. Ett tag blev det viktigast på något sätt.

Ja, hennes konsthantverk pryder många av hemmets väggar, stolar och soffor. Förutom broderade bonader, stolsdynor och kuddar är det också tredimensionella tavlor med tovade hundar, får och blommor. Färgstarkt och fantasifullt. Somligt hänger från taket, i köket är det änglar av ull.

— Ända sedan jag var barn har det varit mycket skapande i mitt liv. Det är naturligt för mig, min mamma är också en skapande person, så det sitter i generna.

Tovningen låg på paus under några år, men intresset återvände när hon hade flyttat till Sverige och för första gången blev fårägare.

Under 15 år hade hon får, även när hon var ensamstående mamma med två små söner. Ibland fick de följa med ut i mörkret för att ordna med matningen. Det blev tufft att sköta den stora fårflocken ensam, så hon sålde fåren. Därefter följde en längre period när familjen bodde i stan.

— Men nu är jag äntligen tillbaka på landet igen — med egen gård och egna får! Så ska livet se ut! Man ska ju ha får, det går inte annars!

Hon skrattar högt. Hennes ögon glimrar till litegrann.

Vi sitter vid köksbordet i det ombonade köket. Gro bjuder på lunch på norskt vis: Hembakt rent himmelskt grötbröd med goda ostar och marmelad till.

Fåren på gården är ”hantverksfår”. De ska inte lamma och producera kött, men kostar ju ändå.

— Så jag sa till Kenneth att de måste försörja sig själva genom att producera bra ull, så att jag kan göra hantverk och sälja, berättar Gro.

Så klart är fåren därför utvalda utifrån ras och ullkvalitet.

— Gotlänningar är det så klart [gotlandsfår, vanligaste rasen i Sverige] och sedan är det två värmlandsfår, de heter Birgit och Bernadotte, de är jättetjusiga, säger Gro.

Några av fåren är av allmogeraserna dala pälsfår och klövsjöfår.

— Och jag har så klart svensk finull också, det måste man ha i alla sammanhang när man tovar!

De sista två i flocken är någon okänd korsning, förmodligen med köttfår, kanske texel, gissar Gro. Dem fick hon av förra ägaren. Ullen är inte särskilt tovningsbar, men fungerar till "fylle" i alla fall. Stoppull.

På bottenvåningen i huset har det forna vardagsrummet fått ge vika för ullen och bli arbetsrum. Hyllorna längs väggarna svämar nästan över av backar och korgar fulla med garn, ull, tyg, band och andra pryttlar. Och precis som det ska vara hos en skapande människa är också skrivbordet överbelamrat. Hos Gro är det med saxar, nålar, skumgummidyner och kardad ull i olika färg, hoprullad i stora bollar.

Till vardags arbetar hon inom sjukvården, hon har bland annat varit chef för en enhet för utmattningssjukskrivna på Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg.

— Vi hade lite färgad ull och nålar att tova med till patienterna på jobbet, och alla skulle testa men jag hann aldrig. Sen bestämde jag mig för att köpa och prova hemma. Jag satte mig en kväll och gjorde en border collie och la ut bilder på facebook, och alla bara: Wow, vad bra!

Numera är hon en känd profil i flera facebookgrupper för ullhantverk. Många vet vem hon är och vad hon kan. Någon kallade henne för ullkonstnär, men det är hon inte helt bekväm med.

— Det får ju vara upp till dem i så fall. Jag har lite svårt att använda den titeln, jag har nog mycket respekt för den. Nej, toware brukar jag kalla mig, säger Gro.

Hon byggde på sin tovningskunskap under pandemin när hon gick på Ullakademin, en distansutbildning i ullhantverk på Kyrkeruds folkhögskola. Under vissa veckoslut var det också träffar på skolan med deltagare och lärare. Gro hyllar både gemenskapen och lärarna Erik Torstensson och Christina Ekelund.

— Där fick jag verkligen vältra mig i våttovning. Man kunde nörda ner sig totalt. Och det var så skönt att ingenting behövde vara perfekt. Det blir lite som det blir, det är ju härligt!

Vi är överens om att det är en av de fina grejerna med ull, att det är tillåtande. Hantverkare är ju ofta ute efter motsatsen till det prydliga och felfria. Och ullhantverk blir allt mer populärt, det märker Gro inte minst i efterfrågan på hennes egna kurser som snabbt blir fullbokade.

— Det är en jättestor ökning! Det är så kul. Jag tror att de flesta som provar på det här blir lite bitna och galna, precis som jag blev!

Det var genom en av hennes kurser som våra vägar möttes. Under en heldag lärde hon nio nyfikna deltagare hur en hel fårfall tovas. Vi förundrades över att vi kunde göra så vackert själva, något som liknade fårskinn. Och det bästa av allt: Fåret lever vidare och idisslar i sin hage.

— Jag tror det handlar mycket om känsla, säger Gro. Man får hålla i och vara med ullen, men behöver inte vara försiktig om man inte vill. Man får till något och det blir snyggt!

Isbjörnen och prinsessan är inspirerade av den norska folksagan Östan om solen, västan om månen (norsk titel: Østen for sol og vesten for maane).

Det känns också lite som om fårens lugn finns kvar i ullen även när den har klippts av. Sedan skänks det vidare till alla som tar ullen i sina händer. Gro berättar om när hon nyligen gjort en stor fäll till en kollega.

— Den kom från ett av mina värmlandsfår. Det var lite grejer i den [läs: växtdelar], så jag tog med en borste och visade hur hon skulle borsta för att få den fin. Och hon gick helt in i det! Jag undrade när hon skulle sluta, men hon sa bara "Å så meditativt det här var ..." och så kastade hon sig över den igen, säger Gro och ler.

Att skapa med ull är enkelt och förhållandevis billigt. Det är också lätt att hitta likasinnade som delar intresset för ullen och den är tillgänglig för alla som vill göra något med den. Skapandet i sig har mycket att ge oss, menar Gro.

— Precis som du sa när du hade gjort din fäll, säger hon och tittar på mig: Tänk, den här har JAG gjort! Den bekräftelsen kan du själv åstadkomma, självbekräftelse!

— Alla är så himla måna nuförtiden om att bekräftas av alla andra, i tv-program som Idol till exempel. Folk ska rösta på dig hit och dit. Men på det här viset gör du det själv: Det här kan jag!

Vi har återkommit några gånger under samtalet till frågan om vad vi moderna människor ska ha ullen till. Är den något för vår tid?

— Vad ska man inte ha ullen till, kontrar Gro. Det tycker jag är en bättre fråga. Det är ju knappt någon som ens förstår hur bra ull är! Den är inte bara för hantverk, du kan göra nästan vad som helst av den: Isolera hus, utvinna olja ...

I skogskanten står gotlandsfåret Nettan (till vänster) och klövsjöfåret Lill-Babs och spanar. Finullsfåret Bianca vilar i bakgrunden.

FAKTA GRO SUNDELL

Bor: Bosgården Bråta, Rävlanda

Familj: Gift med Kenneth Franck, fyra vuxna barn.

Yrke: Sjuksköterska

Bakgrund/Utbildning: 100 procent självlärd i nåltovning, toffelnkurs som 17-åring. Ull-akademin och en termin nunotovning på Hellidens folkhögskola.

Fårraser/andra djur: Gotland/päls, svensk finull, klövsjö, värmland, dala päls och några korsningar. Ankor, höns, gäss, dvärgkalkoner, kaniner, hundar och katter.

Kuriosa om mig: Jag har varit soldat i utlandsstyrkan, placering i Afghanistan. Jag har också tävlat i norska och svenska landslagen i lydnad för hundar och tränat det italienska landslaget. Har uppträtt som ståuppkomiker!

Aktuellt: Jag har varit fårägare i två omgångar. En självklarhet nu med egen gård, vi har många roliga planer för gården och fåren framöver, cliffhanger!

Mina tankar om ull: Ullen i rå form är billig och det finns massor av utvecklingspotential!

Tror i princip att det endast är fantasin som begränsar användandet av svensk ull, själv använder jag lite jämfört med industrin. Hantverkare gör ullen rolig, intressant och nyttig, medan industrin kan nyttja den på ett helt annat sätt.

Om jag får bestämma om svensk ull i framtiden:

Om jag fick avgöra skulle man ha klippare på slakterierna så att all ull verkligen togs om hand. Det är bra initiativ med ullcentrum på olika ställen nu, men jag tror tyvärr att de betalar för lite för att folk ska tycka att det är värt besväret att lämna in sin ull. Bra initiativ med ullcentrum som dyker upp lite här och var.

Webb: www.grosull.se

Instagram- och facebook:

Gro Arnesen Sundell

”Jag gillar ullen då den alltid bjuder på överraskningar i bruksområden och utseende, färg och form. Det är min fantasivärld och terapiform.”

— För att inte tala om sårläggning! Hästar med jättemycket eksem som får lindor med lanolin blir av med eksemet efter två dagar! Själv har jag artros och min fysioterapeut tyckte jag skulle göra en ortos av ull. Klart jag ska ha det!

Kanske behöver vi ullen mer än någonsin i den snabbfotade, stressade tid vi lever i. Gro är i alla fall övertygad om det.

— Vi behöver den där kreativa delen, vi behöver känna att vi är skapande och att vi gör något som är ursprungligt också, tror jag. Som man gjorde förr. Det känns lite jordat, man känner sig lite hemma på något sätt.